

การพัฒนาโรงเรียนขนาดเล็กทั้งระบบอย่างยั่งยืน
กรณีศึกษา : โรงเรียนบ้านห้วยฉลอง อำเภอเมือง จังหวัดอุดรดิตถ์
Sustainable Development of a Small School in the Whole System:
Case Study of Ban Huai Chalong School Muang District Uttaradit Province

หยกแก้ว กมลวรเดช¹ วจี ปัญญาใส² พิมพกา ธรรมสิทธิ์³ ชัชภูมิ สีชมภู⁴

Yokkaew kamolvoradej, Vajee Panyasai, Phimpaka Thammasit and Chatphum Sichomphoo

บทคัดย่อ (Abstract)

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1)ศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนาของโรงเรียน 2)พัฒนาครูด้านรูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับกับบริบทของโรงเรียน 3)พัฒนาเครือข่ายชุมชนที่เข้มแข็ง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้มี 2 กลุ่ม กลุ่มที่ 1 ใช้ในการศึกษาปัญหาและความต้องการ ประกอบด้วย ผู้บริหาร ครูผู้สอน คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง และผู้นำชุมชน จำนวน 33 คน กลุ่มที่ 2 ใช้ในการศึกษาผลการจัดกิจกรรมพัฒนาจัดการเรียนรู้และการสร้างเครือข่ายชุมชน จำนวน 18 คน ประกอบด้วย ผู้บริหาร ครูผู้สอน ตัวแทนผู้ปกครอง และผู้นำชุมชน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ใช้การสัมภาษณ์ และแบบบันทึกการจัดเวทีประชาคมและการประชุมกลุ่ม เครื่องมือที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ใช้ค่าความถี่และร้อยละ ผลการวิจัย พบว่า ปัญหาที่มีความรุนแรงมากที่สุด คือ ครูไม่ครบชั้น รองลงมา คือ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ ปัญหาด้านครอบครัว คือ พ่อ แม่ไม่มีเวลาอบรมลูกหลาน และเด็กอาศัยอยู่กับ ปู่ย่า ตายาย ความต้องการ คือ การอบรมครูด้านทักษะการจัดการเรียนรู้ และการผลิตสื่อ และการอบรมให้ความรู้แก่ผู้ปกครอง เรื่องการเลี้ยงดูลูกวัยรุ่น

ผลของการจัดกิจกรรมอบรมครูและผู้ปกครอง ทำให้นักเรียนกระตือรือร้นมากขึ้น คะแนนการสอบในแต่ละรายวิชาสูงขึ้น นักเรียนกล้าแสดงออกมากขึ้น รวมถึง ผู้ปกครองรับฟังและเปิดใจพูดคุยกับบุตรหลานมากขึ้น เห็นความสำคัญของการรวมกลุ่ม เพื่อสอดคล้องความประพฤติของบุตรหลานมากขึ้น

คำสำคัญ (Keywords) : การพัฒนา; โรงเรียนขนาดเล็ก; การพัฒนาทั้งระบบอย่างยั่งยืน

Abstract

The objectives of this study were: 1) to study problems and development needs; 2) to develop teachers' learning management styles appropriate in the context; and 3) to develop a strong community network. There were 2 sample groups. The first group of 33 people was used to study the problems and development needs consisting of school administrator, teachers, school, committees, parents, and community leaders. The second group of 18 people was to study the result of activities to develop learning management and networking consisting of school administrator, teachers, school committees, parent representatives and community leaders. Research tools were interviews, and records of

Received: 2022-08-25 Revised: 2022-09-12 Accepted: 2022-09-18

^{1 2 3 4} สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์ จังหวัดอุดรดิตถ์ 53000 Education Administration, Uttaradit Rajabhat University, Uttaradit Province 53000. E-mail: yokkaew.kamol@gmail.com

organizing the community forums and group meetings. The statistical tools used to analyze the data were frequency and percentage.

The results showed that as the serious problem, some classrooms did not have teachers; then, students had the low academic achievement. As the family problems, the parents did not have time to inculcate their children; mostly, their grandparents were living with them. The development needs were to provide both teachers with trainings of learning management and media production skills, and parents with trainings of adolescence raising. These training activities participated by the teachers and parents made the students more enthusiastic about their learning; increasingly, they were sharing their opinions with the teachers and parents, and their test scores of all subjects were higher. Furthermore, the parents were improving their attentions with the positive attitudes: listening actively to their children. They found the value of engagement for monitoring the children behaviors.

Keywords: development; small school; sustainable development in the whole system

บทนำ (Introduction)

แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579 ได้กล่าวไว้ในส่วนของความจำเป็นในการจัดทำแผนการศึกษาแห่งชาติว่า ความท้าทายที่เป็นพลวัตของโลกศตวรรษที่ 21 ทั้งในส่วนที่เป็นแรงกดดันภายนอก ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงของบริบทเศรษฐกิจและสังคมโลก อันเนื่องจากการปฏิวัติดิจิทัล (Digital Revolution) การเปลี่ยนแปลงสู่อุตสาหกรรม 4.0 (The Fourth Industrial Revolution) การดำเนินงานเพื่อบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติ 2573 (Sustainable Development Goals : SDGs 2030) ที่ประเทศไทยได้ให้สัตยาบัน รวมทั้งผลกระทบของการเป็นประชาคมอาเซียน และความต้องการกำลังคนที่มีทักษะในศตวรรษที่ 21 ประกอบกับแรงกดดันจากภายในประเทศ จากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรที่ส่งผลให้ประเทศเข้าสู่สังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์ในอนาคตอันใกล้ การติดกับดักประเทศที่มีรายได้ปานกลาง ทักษะคนมีความเชื่อ ค่านิยม วัฒนธรรม และพฤติกรรมของประชาชนที่ปรับเปลี่ยนไปตามกระแสโลกาภิวัตน์ การเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศที่ส่งผลให้ทรัพยากรธรรมชาติถูกทำลาย และเสื่อมโทรมอย่างรวดเร็ว รวมทั้งระบบการศึกษายังมีปัญหามากมายประการ นับตั้งแต่ปัญหาคุณภาพคนไทยทุกช่วงอายุ ปัญหาคุณภาพและมาตรฐานการจัดการศึกษาในทุกระดับ จุดอ่อนของระบบการศึกษา และการพัฒนาบุคลากรทางด้านวิทยาศาสตร์ ภาษาอังกฤษ เทคโนโลยีและการบริหารจัดการศึกษาของสถานศึกษาที่ยังไม่เหมาะสม ขาดความคล่องตัว ยังมีความเหลื่อมล้ำในด้านโอกาส และความเสมอภาคทางการศึกษา ตลอดจน ปัญหาด้านคุณธรรม จริยธรรม และการขาดความตระหนักถึงความสำคัญของการมีวินัย ความซื่อสัตย์สุจริต และการมีจิตสาธารณะของคนไทยส่วนใหญ่ ส่งผลกระทบต่อระบบการศึกษา ที่ต้องปรับเปลี่ยนให้สนองและรองรับความท้าทายดังกล่าว จึงมีความจำเป็นที่ประเทศไทยต้องปฏิรูปการศึกษา เพื่อให้ระบบการศึกษาเป็นกลไกหลักของการขับเคลื่อนประเทศ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560: ง)

ในแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579 จึงกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาประสิทธิภาพของระบบบริหารจัดการศึกษา โดยมีเป้าหมายที่สำคัญและเกี่ยวข้องกับงานวิจัยนี้ คือ ให้มีระบบบริหารจัดการศึกษา โดยมีเป้าหมายที่สำคัญและเกี่ยวข้องกับงานวิจัยนี้ คือ ให้มีระบบการบริหารจัดการศึกษามี

ประสิทธิภาพและประสิทธิผลส่งผลกระทบต่อคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา ให้ทุกภาคส่วนของสังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาที่ตอบสนองความต้องการของประชาชนและพื้นที่ มีกฎหมายและรูปแบบการบริหารจัดการทรัพยากรทางการศึกษารองรับ ลักษณะที่แตกต่างกันของผู้เรียน สถานศึกษา และความต้องการกำลังแรงงานของประเทศและมีระบบบริหารงานบุคคลของครู อาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา มีความเป็นธรรม สร้างขวัญกำลังใจ และส่งเสริมให้ปฏิบัติงานได้อย่างเต็มศักยภาพ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560: ฐ) โดยเฉพาะสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจะต้องดำเนินการพัฒนาและยกระดับคุณภาพมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาให้เป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนด เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการสถานศึกษาด้วยรูปแบบวิธีการที่เหมาะสม สอดคล้องกับบริบทและความต้องการจำเป็นของสถานศึกษา นำผลการประกันคุณภาพการศึกษามาใช้ในการวางแผนการปฏิบัติการตรวจสอบ ติดตาม เพื่อการปรับปรุง พัฒนาสถานศึกษาให้มีคุณภาพและเป็นไปตามมาตรฐานการศึกษา สร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาจากทุกภาคส่วนในชุมชนพื้นที่ เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560: 177)

โรงเรียนขนาดเล็ก ซึ่งขาดแคลนบุคลากร ขาดแคลนงบประมาณ จึงจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาสถานศึกษาให้มีคุณภาพและเป็นไปตามมาตรฐานการศึกษาทั้งระบบ เพื่อให้เกิดความยั่งยืนและต่อเนื่อง ด้วยการสร้างครูมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาจากทุกภาคส่วนทั้งในชุมชน และพื้นที่ โดยพัฒนาเป็นเครือข่ายของชุมชนที่เข้มแข็ง อันจะส่งผลกระทบต่อคุณภาพของครู คุณภาพของนักเรียน คุณภาพของโรงเรียนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย (Research Objectives)

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนาด้านการจัดการเรียนรู้
2. เพื่อพัฒนาครูด้านรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียน
3. เพื่อพัฒนาเครือข่ายชุมชนที่เข้มแข็งในการจัดการศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods)

1. ขอบเขตของการวิจัย

1.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

- 1.1.1 ศึกษาปัญหาและความต้องการในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียน
- 1.1.2 ติดตามประเมินผลการจัดกิจกรรม การอบรมครูด้านการจัดการเรียนรู้ การผลิตสื่อ

1.2 ขอบเขตด้านประชากร กลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ประกอบด้วย ผู้บริหารโรงเรียน 1 คน ครูผู้สอน 8 คน ผู้ปกครองนักเรียน 66 คน คณะกรรมการสถานศึกษา 9 คน ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 1 จำนวน 1 คน ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 2 จำนวน 1 คน กำนัน 1 คน ผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ 1 คน นายกองค์การบริหารส่วนตำบล 1 คน รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบล 1 คน รวม 90 คน

กลุ่มตัวอย่างมี 2 กลุ่ม

กลุ่มที่ 1 ใช้ในการศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการในการพัฒนาชุมชน จำนวน 33 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง

1. เป็นผู้บริหารโรงเรียนบ้านห้วยฉลอง ในปีการศึกษา 2565

2. เป็นครูผู้ปฏิบัติการสอนในโรงเรียนบ้านห้วยฉลอง ในปีการศึกษา 2565
3. เป็นคณะกรรมการสถานศึกษาของโรงเรียนบ้านห้วยฉลอง
4. เป็นผู้ปกครองนักเรียนของโรงเรียนบ้านห้วยฉลอง ปีการศึกษา 2565
5. เป็นผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 1 และหมู่ที่ 2
6. เป็นกำนันตำบลห้วยฉลอง
7. เป็นผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลห้วยฉลอง

กลุ่มที่ 2 ใช้ในการติดตามผลการจัดกิจกรรมการพัฒนากิจการจัดการเรียนรู้และการสร้างเครือข่าย จำนวน 18 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง

1. เป็นผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านห้วยฉลอง ในปีการศึกษา 2565
2. เป็นครูผู้ปฏิบัติการสอนในโรงเรียนบ้านห้วยฉลอง ในปีการศึกษา 2565
3. เป็นผู้ปกครองนักเรียนของโรงเรียนบ้านห้วยฉลอง ปีการศึกษา 2565
4. เป็นคณะกรรมการสถานศึกษาของโรงเรียนบ้านห้วยฉลอง
5. เป็นผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 1 และหมู่ที่ 2

1.3 ขอบเขตด้านพื้นที่

โรงเรียนบ้านห้วยฉลอง อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี

1.4 ขอบเขตด้านระยะเวลา

10 มกราคม – 31 กรกฎาคม 2565

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 แบบบันทึกการจัดเวทีประชาคม

2.2 การสัมภาษณ์/แบบบันทึกการสัมภาษณ์

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลข้อมูลตามวัตถุประสงค์ ข้อ 1 โดยใช้แบบบันทึกการจัดเวทีประชาคม และการเก็บรวบรวมข้อมูลตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วม ส่วนการเก็บข้อมูลตามวัตถุประสงค์ ข้อที่ 3 ใช้การสัมภาษณ์และการประชุมกลุ่มย่อย

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้ค่าความถี่ ค่าร้อยละ และการวิเคราะห์เนื้อหา ซึ่งการวิจัยในครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods) ดำเนินการ 3 ระยะ คือ ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนาด้านการจัดการเรียนรู้ โดยการจัดเวทีประชาคม จากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 33 คน ระยะที่ 2 เป็นการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนากิจการจัดการเรียนรู้ และการสร้างเครือข่ายชุมชนตามความต้องการที่ระบุในการเก็บข้อมูลในระยะที่ 1 ระยะที่ 3 เป็นการติดตามผลการจัดกิจกรรมการพัฒนากิจการจัดการเรียนรู้ และการสร้างเครือข่ายชุมชน โดยการสัมภาษณ์ และประชุมกลุ่มจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 18 คน

ผลการวิจัย (Research Results)

ในการวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ข้อ คือ 1) ศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการพัฒนาด้านการจัดการเรียนรู้ 2) พัฒนาครูด้านรูปแบบการจัดการเรียน การสอนที่เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียน 3) พัฒนาเครือข่ายชุมชนที่เข้มแข็งในการจัดการศึกษา ปรากฏผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์แต่ละข้อ ดังนี้

1. ข้อมูลจากการศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการพัฒนาด้านการจัดการเรียนรู้ โดยการจัดเวทีประชาคม

ผู้ให้ข้อมูล จำนวน 33 คน เป็นเพศหญิง 18 คน คิดเป็นร้อยละ 54.54 เพศชาย 15 คน คิดเป็นร้อยละ 45.45 เป็นผู้ปกครอง 10 คน คิดเป็นร้อยละ 30.30 คณะกรรมการสถานศึกษา 9 คน คิดเป็นร้อยละ 27.27 ครูผู้สอน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 24.24 ผู้นำชุมชน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 15.15 และผู้อำนวยการสถานศึกษา 1 คน คิดเป็นร้อยละ 3.03 สภาพปัญหาครูไม่ครบชั้นมีความรุนแรงมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 75.75 รองลงมา คือ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำในรายวิชา คณิตศาสตร์ ภาษาอังกฤษ วิทยาศาสตร์ และภาษาไทย ตามลำดับ นอกจากนี้ ยังพบปัญหาด้านครอบครัว คือ พ่อแม่ ไม่มีเวลาอบรมลูกหลาน ร้อยละ 60.60 และเด็กอาศัยอยู่กับปู่ย่า ตายาย ทำให้ต้องการติดตามเรื่องพฤติกรรม ร้อยละ 51.51 ส่วนความต้องการด้านการเรียน การสอน คือ การพัฒนาครูผู้สอนและนักเรียนโดยการอบรมการบูรณาการด้านการสอน การผลิต/ใช้สื่อสร้างสรรค์และการจัดค่ายวิชาการ ด้านพฤติกรรมนักเรียนและปัญหาครอบครัว ต้องการให้มีการอบรม/จัดกิจกรรมให้ความรู้แก่ครอบครัว/ผู้ปกครอง ด้านการเลี้ยงดูลูกวัยรุ่น การเปลี่ยนแปลงของสังคม และการสร้างเครือข่ายผู้ปกครอง เพื่อส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมแก่บุตรหลาน

2. การพัฒนาครูด้านรูปแบบการจัดการเรียน การสอนที่เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียน พบว่าการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้และสร้างเครือข่ายชุมชน จัด 3 ลักษณะ คือ 1) การจัดอบรมครูผู้สอน เรื่องการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning และอบรมการผลิตสื่อ 2) การจัดกิจกรรมฐานการเรียนรู้ 4 ฐาน คือ ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ วิทยาศาสตร์ และคณิตศาสตร์ การจัดกิจกรรมสำหรับนักเรียน ป.1-ป.3 เรื่องการส่งเสริมการอ่านออก เขียนได้ โดยใช้สื่อในการสร้างเครือข่ายชุมชนจัดกิจกรรมการให้ความรู้แก่ผู้ปกครอง เรื่อง การเลี้ยงลูกวัยรุ่น และการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การดูแลลูกวัยรุ่นของผู้ปกครอง ครอบครัวตัวอย่างในชุมชน ที่ผ่านการคัดเลือกจากผู้นำชุมชน กรรมการสถานศึกษาและผู้ปกครอง และจากการติดตามผล/ประเมินผล โดยการสัมภาษณ์ครู ผู้ปกครอง และผู้นำชุมชน พบว่า การจัดกิจกรรมการอบรมครู และการจัดฐานการเรียนรู้สามารถแก้ปัญหาด้านการเรียนการสอน ได้มากกว่า ร้อยละ 50 และยังส่งผลทำให้นักเรียนกล้าแสดงออกมากขึ้น นักเรียนกระตือรือร้นในการเรียน และขาดเรียนน้อยลง ส่วนการให้ความรู้ผู้ปกครอง พบว่า ผู้ปกครองเห็นความสำคัญของการรวมกลุ่ม เพื่อสอดส่องพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ของบุตรหลานเพิ่มขึ้น ให้การยอมรับ/รับฟังข้อมูลจากเพื่อนบ้าน/ผู้อื่น เกี่ยวกับพฤติกรรมบุตรหลานมากขึ้น และเปิดใจรับฟังและพูดคุยกับบุตรหลานมากขึ้น

3. การพัฒนาเครือข่ายชุมชนที่เข้มแข็ง พบว่า จากการจัดกิจกรรมให้ความรู้แก่ผู้ปกครอง เรื่องการเลี้ยงลูกวัยรุ่น และการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การดูแลลูกวัยรุ่นของผู้ปกครอง/ครอบครัวตัวอย่างที่ผ่านการคัดเลือกจากผู้นำชุมชน กรรมการสถานศึกษา และผู้ปกครองแล้ว จากการติดตามผลโดยการสัมภาษณ์ผู้ปกครอง และผู้นำชุมชน พบว่า ผู้ปกครองเห็นความสำคัญของการรวมกลุ่ม เพื่อสอดส่องดูแลพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของบุตรหลานเพิ่มขึ้น ให้การยอมรับ/รับฟัง ข้อมูลจากเพื่อนบ้าน/ผู้อื่น เกี่ยวกับพฤติกรรมของบุตรหลานมากขึ้น และเปิดใจรับฟัง และพูดคุยกับบุตรหลานมากขึ้น

อภิปรายผลการวิจัย (Research Discussion)

จากผลการวิจัย มีประเด็นที่น่าสนใจนำมาอภิปรายผล ดังต่อไปนี้

1. จากการศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ พบว่า ปัญหาครูไม่ครบชั้นเป็นปัญหาที่รุนแรงที่ส่งผลกระทบต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ความต้องการด้านการเรียนการสอนจึงเป็นความต้องการในการพัฒนาครู และนักเรียน โดยการอบรมบูรณาการด้านการสอน และการผลิตสื่อ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการอบรมครู ให้มีความรู้และทักษะการบูรณาการด้านการจัดการเรียนรู้ ประกอบกับการใช้สื่อจะทำให้ครูสามารถบูรณาการเนื้อหาภายในและนอกกลุ่มสาระได้ ซึ่งจะส่งผลการแก้ปัญหาทางด้านครูไม่ครบชั้นได้ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ พิสิษฐ์ ภู่ออด (2559) ที่พบว่า การระดมทรัพยากรทางการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็กต้องใช้หลักความร่วมมือจากผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย และความศรัทธาในตัวครู และผู้บริหาร ครูและผู้บริหารต้องสร้างความเชื่อมั่น ศรัทธาจากผู้ปกครองและชุมชน จึงจะนำไปสู่การร่วมแรงร่วมใจในการระดมทรัพยากร เพื่อนำมาใช้ในการจัดการศึกษาได้

2. การจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาครูด้านรูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียน พบว่า มีการจัดอบรมครูผู้สอนเรื่อง การจัดการเรียนรู้แบบ Active learning และการอบรมการผลิตสื่อ และการจัดกิจกรรมสำหรับนักเรียนในลักษณะของการจัดฐานการเรียนรู้ 4 ฐาน คือ ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ วิทยาศาสตร์ และคณิตศาสตร์ ส่งผลให้ครูมีการบูรณาการด้านเนื้อหาวิชาในและนอกกลุ่มสาระได้มากขึ้น รวมถึง มีการใช้สื่อประกอบการเรียนการสอนมากขึ้น นักเรียนมีพฤติกรรมการขาดเรียนน้อยลง กระตือรือร้นในการเรียนมากขึ้น ตลอดจน การอบรมให้ความรู้แก่ผู้ปกครอง เรื่องการเลี้ยงดูลูกวัยรุ่นและการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การเลี้ยงดูลูกของครอบครัวตัวอย่าง ทำให้ผู้ปกครองมีการรับฟังและเปิดใจพูดคุยกับลูกมากขึ้น ทั้งนี้เนื่องมาจากการอบรมด้านรูปแบบการจัดการเรียนรู้ และผลิตสื่อ เป็นการเปิดโอกาสให้ครูได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันและกับบุคคลภายนอกมากขึ้น ทำให้เกิดแนวคิดในการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาในการจัดการเรียนการสอนมากขึ้น นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมตามฐานต่าง ๆ มีความกระตือรือร้นในการเรียนมากขึ้น อาจเนื่องมาจากการได้รับประสบการณ์ใหม่ ๆ จากการเข้าร่วมกิจกรรม ทำให้เกิดแนวคิดในการเปลี่ยนแปลงตนเอง เห็นคุณค่าของการเรียนรู้ และประโยชน์ของการศึกษามากขึ้น และการที่ผู้ปกครองได้เข้ารับการอบรมมีพฤติกรรมในการรับฟังและเปิดใจ พูดคุยกับบุตรหลานมากขึ้น อาจเนื่องมาจากการได้รับความรู้ใหม่ ๆ เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม ซึ่งส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมวัยรุ่นในยุคปัจจุบัน รวมถึงการได้รับฟังตัวอย่างการเลี้ยงดูบุตรหลานจากครอบครัวตัวอย่าง ซึ่งเป็นคนในพื้นที่ทำให้มีแนวคิดในการปรับเปลี่ยนการเลี้ยงดูลูกวัยรุ่นได้ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ รัตนพร รัตนสุวรรณ และคณะ (2564: 9) พบว่า การบริหารงานวิชาการควรเปิดโอกาสให้ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โดยชวนบุคลากรในห้องเรียนที่มีความรู้ ความสามารถเชี่ยวชาญด้านต่าง ๆ เข้ามาให้ความรู้กับครู นักเรียนภายในโรงเรียน และสอดคล้องกับ แสงเดือน อาจหาญ (2560: 92) กลยุทธ์การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัด สพ.ป. จันทบุรี เขต 2 พบว่า ด้านการมีส่วนร่วมปฏิบัติการกลยุทธ์สำหรับโรงเรียนขนาดเล็กที่ควรเลือกใช้ได้แก่ กลยุทธ์ปรับวิธีการเรียน เปลี่ยนวิธีสอน ทั้งนี้เพราะว่าแต่เดิมครูจัดการเรียนการสอน โดยการบอก/บรรยายเนื้อหาให้แก่เด็ก ปัญหาที่ตามมา คือ เด็กนำเอาความรู้ไปใช้ไม่ได้ ดังนั้นรูปแบบ วิธีและเทคนิคการจัดการเรียนรู้ที่จะช่วยให้เด็กเกิดการพัฒนาทักษะ ความสามารถ จึงเป็นสิ่งสำคัญครูจำเป็นต้องปรับวิธีเรียน เปลี่ยนวิธีสอน นอกเหนือจากจากทักษะด้านภาษาแล้วต้องสอนให้เด็กเกิดการพัฒนาทักษะการคิด การแก้ปัญหา เกิดกระบวนการเรียนรู้ ตลอดจนการบริการสังคม มีจิตสาธารณะ เห็นประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน

3. ข้อมูลจากการติดตามผล/ประเมินผลการจัดกิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้ และสร้างเครือข่ายชุมชนที่เข้มแข็งในการจัดการศึกษา พบว่า ร้อยละ 50 สามารถแก้ปัญหาด้านการเรียนการสอนได้ และทำให้นักเรียนกล้าแสดงออก กระตือรือร้นในการเรียน ขาดเรียนน้อยลง รวมถึงผู้ปกครองรับฟังและเปิดใจพูดคุยกับบุตรหลานมากขึ้น เห็นความสำคัญของการรวมกลุ่ม เพื่อสอดส่องพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ของบุตรหลานมากขึ้น ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการอบรมครูด้านทักษะในการบูรณาการการจัดการเรียนรู้เพิ่มขึ้น การจัดฐานการเรียนรู้ทำให้นักเรียนได้เห็นวิธีการในการแสวงหาความรู้ใหม่ ๆ จากวิทยากร และการใช้สื่อการเรียนการสอนของครูในการจัดการเรียนรู้มากขึ้น ทำให้บรรยากาศการเรียนการสอนเปลี่ยนไปในทางที่สนุกสนานและน่าสนใจ จึงทำให้นักเรียนกระตือรือร้นในการเรียนและขาดเรียนน้อยลง ในขณะที่ผู้ปกครองที่ได้รับความรู้จากการอบรม และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ วิธีการเลี้ยงลูกวัยรุ่น วิธีการพูดคุยกับบุตรหลาน รวมถึง ได้ความรู้เรื่องการเปลี่ยนแปลงของสังคมปัจจุบัน ทำให้เปลี่ยนมุมมองของการเลี้ยงลูกวัยรุ่นมากขึ้น ทำให้เกิดการยอมรับ/รับฟังเพื่อนบ้าน/ผู้อื่นเกี่ยวกับพฤติกรรมของบุตรหลานมากขึ้น สอดคล้องกับผลการวิจัยของ รัตนาพร รัตนสุวรรณ และคณะ (2564: 9) พบว่า การบริหารงานวิชาการควรเปิดโอกาสให้ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โดยชวนบุคลากรในท้องถิ่นที่มีความรู้ ความสามารถเชี่ยวชาญด้านต่าง ๆ เข้ามาให้ความรู้กับครู นักเรียนภายในโรงเรียน และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ สุรเดช โสมาบุตร (2560: 99) ที่พบว่า องค์ประกอบหนึ่งของแนวทางการพัฒนาโรงเรียนขนาดเล็กด้านการจัดการเรียนรู้ คือ การส่งเสริมและพัฒนาผู้เรียน ให้มีทักษะการแสวงหาความรู้ ทักษะอาชีพ และปลูกฝังให้นักเรียนมีจิตสำนึกรักษ์ท้องถิ่น และสืบสานวัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่น และพินสุตา สิริธรรังศรี (2552 อ้างถึงใน ศศิธรดา แพงไทย และสมใจ มณีวงศ์, 2561: 120) ได้ศึกษาเรื่อง ภาพการศึกษาในอนาคต 10-20 ปี พบว่า สถานศึกษาควรมีการพัฒนาครูด้วยตนเอง หรือการส่งครูไปพัฒนา เพื่อนำความรู้มาพัฒนาการเรียนการสอน การให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม โดยการร่วมคิด ร่วมระดมทุนภูมิปัญญาท้องถิ่นมาช่วยสอน หรือจัดหาแหล่งเรียนรู้ที่เอื้อต่อการเรียน การสอนให้นักเรียนได้เรียนรู้จากการปฏิบัติ และแสงเดือน อาจหาญ (2560: 92) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมปฏิบัติการกลยุทธ์สำหรับโรงเรียนขนาดเล็กที่ควรเลือกใช้ ได้แก่ กลยุทธ์ปรับวิธีการเรียน เปลี่ยนวิธีสอน โดยการปรับเปลี่ยนรูปแบบ วิธีการ และเทคนิคการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้นักเรียนเกิดการพัฒนาทักษะ ความสามารถด้านการคิด การแก้ปัญหา ทักษะด้านภาษา การบริการสังคม และการมีจิตสาธารณะ เห็นประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย (Research Knowledge)

จากการวิจัยในครั้งนี้ ทำให้เกิดองค์ความรู้ ดังต่อไปนี้

1. การพัฒนาโรงเรียนขนาดเล็ก ซึ่งมีความขาดแคลนปัจจัยที่เอื้อต่อการจัดการศึกษา เช่น ครูไม่ครบชั้น ครูไม่ตรงวิชาเอก สื่อประกอบการเรียน การสอนไม่เพียงพอและไม่ทันสมัย มีความจำเป็นต้องพัฒนาทั้งระบบ โดยความร่วมมือของทุกฝ่าย ดังต่อไปนี้

1.1 การพัฒนาด้านการจัดการเรียนการสอน ควรมีการพัฒนาครูด้านรูปแบบการจัดการเรียนรู้ บูรณาการทั้งในและนอกกลุ่มสาระ โดยกระบวนการเรียนรู้แบบ Active Learning และการส่งเสริมให้ครูผลิตและใช้สื่อประกอบการเรียน การสอนให้มากขึ้น ซึ่งการจัดกิจกรรมดังกล่าว สามารถประสานความร่วมมือจากสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาในพื้นที่ในกิจกรรมการบริการวิชาการได้

1.2 การจัดการศึกษาในโรงเรียนขนาดเล็กจำเป็นต้องอาศัยเครือข่ายที่เข้มแข็ง โดยเฉพาะเครือข่ายชุมชน ซึ่งเป็นพื้นที่บริการของโรงเรียน โดยการสร้างโอกาสในการพบปะ/ประชุม กันอย่างต่อเนื่อง

เพื่อการรับรู้ปัญหาและความสำเร็จของการจัดการศึกษา ไม่ว่าจะเป็นด้านการจัดการเรียนรู้ และด้านคุณลักษณะ/พฤติกรรมนักเรียน ซึ่งชุมชนมีความพร้อมในการให้ความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาและร่วมพัฒนาไปกับทางโรงเรียนในทุก ๆ ด้าน ถ้ามีการแลกเปลี่ยนข้อมูลกันอย่างต่อเนื่อง

2. สถาบันอุดมศึกษาในท้องถิ่นเป็นแหล่งทรัพยากรสำคัญในการพัฒนาโรงเรียนขนาดเล็กทั้งระบบ เพื่อให้เกิดความยั่งยืน โดยการจัดกิจกรรมบริการวิชาการ ไม่ว่าจะเป็น การอบรมให้ความรู้ด้านการจัดการเรียนรู้ การผลิตสื่อ การจัดค่ายวิชาการให้กับนักเรียน การจัดค่ายอาสาพัฒนา การอบรมให้ความรู้แก่ผู้ปกครองนักเรียน และกิจกรรมการพัฒนาอิกมามากมาย เพื่อสร้างความยั่งยืนในการจัดการศึกษา

ข้อเสนอแนะการวิจัย (Research Suggestions)

1. ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 การพัฒนาโรงเรียนขนาดเล็กทั้งระบบอย่างยั่งยืน ควรส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาและควรสนับสนุนให้มีการสร้างเครือข่ายทางวิชาการ และเครือข่ายทางสังคมให้มากขึ้น

1.2 การพัฒนาด้านการเรียน การสอน ควรมีการอบรม/ให้ความรู้แก่ครูผู้สอน ให้มีทักษะในการบูรณาการการจัดการเรียนรู้ ทั้งในและนอกกลุ่มสาระให้มากขึ้น รวมถึงส่งเสริมการผลิตและการใช้สื่อประกอบการเรียนการสอนให้มากขึ้น

2. ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

รูปแบบการปรับวิธีเรียน เปลี่ยนวิธีสอน เพื่อพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็ก

เอกสารอ้างอิง (References)

- พิสิษฐ์ ภู่ออด. (2559). รูปแบบการระดมทรัพยากรทางการศึกษาของโรงเรียนดีเด่นขนาดเล็กของรัฐ. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา
- รัตนพร รัตนสุวรรณ และคณะ. (2564 กรกฎาคม 6). “แนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารการศึกษา สังกัด สพป. นครศรีธรรมราช เขต 2”. วารสารพุทธสังคมวิทยาปริทรรศน์. 6(3): 1-16
- ศศิธรดา แพงไทย และสมใจ มณีวงศ์. (2561 พฤษภาคม 12). “ยุทธศาสตร์การบริหารสถานศึกษาขนาดเล็กที่มีประสิทธิภาพ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 1”. Journal of Nakhonratchasima collage. 12(2): 114-125.
- สุรเดช โสมาบุตร. (2560). แนวทางการพัฒนาคุณภาพโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- แสงเดือน อจหาญ. (2560 กันยายน 11). “กลยุทธ์การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็กสังกัด สพป. จันทบุรี เขต 2”. วารสารวิจัยรำไพพรรณี. 11(3): 86-94.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579. กรุงเทพฯ: บริษัท 프리ทวอน กราฟฟิค จำกัด.